Растителна защита
електронно списание за растителна защита
семена, торове и земеделие
ISSN 2815-522X

Аронията – култура, заслужаваща по-широко разпространение, на която пролетни слани не влияят

ас. Кирил Кръстев, Институт по декоративни и лечебни растения – София

Дата 17.08.2026 | **Брой** 8/2026 | **ISSN** 2815-522X | **Език** BG
www.plant-protection.com/article/2459?lang=bg

Стопанско значение и биохимичен състав, лечебни качества и използване на плодовете

Аронията е перспективна, доходна култура с многостранно използване, която заслужава по-широко отглеждане в страната. Растението (*Aronia melanocarpa*) принадлежи към семейство *Rosaceae*, подсемейство *Pomoideae*, род *Aronia*. Родът обхваща видовете *A. melanocarpa* Elliot, *A. arbutifolia* Elliot, *A. prunifolia* Rehd и техните естествени хибриди. Промишлено значение има вида черноплодна арония – *Aronia melanocarpa* Elliot. Най-близки в генетично отношение на аронията са видовете от род *Sorbus* L. – офика.Аронията произхожда от източните части на Северна Америка. В Европа е внесена първо в Германия около 1900 г., а оттам и в Русия, като първоначално се отглеждала като декоративно растение.

Най-разпространена в света и у нас е семенната форма арония – *Aronia melanocarpa*, описанието на която отговаря на общата характеристика на аронията. В света вече са селекционирани и сортове, получени от черната (*Aronia melanocarpa*), червената (*Aronia arbutifolia*), сливолистната (*Aronia prunifolia*), арония и офика.

Плантация с арония

Промишленото разпространение на семенната форма арония започва след 1946 г., първо в Русия, в Горна Алтайския район, а по-късно в Беларус, Молдова, Украйна и други страни. Пръв Мичу-

рин (1910 г.) извършва междувидови кръстоски *Aronia* x *Sorbus*, като получава първите сортове „Ликерная“ и „Десертная Мичурина“.

В България семенната форма арония (*Aronia melanocarpa*) е внесена през 70-те години на миналия век от Украйна, а единични растения преди това — от любители градинари. Въпреки това тя е сравнително нов овощен вид.

Родовото наименование на този вид произлиза от гръцката дума „*aros*“, която означава помощ, полза, определяща полезността на растението, а видовото наименование се състои от две гръцки думи: „*melanos*“ (черен) и „*karpos*“ (плод), характеризиращи оцветяването на плодовете.

Големият интерес към нея се дължи на ценните биологични и стопански качества: скороплодност, редовна и висока родовитост, студоустойчивост, пластичност и други.

Плодовете могат да се използват както в свеж вид, така и в преработен. Натуралният сок е много добра диетична напитка. Нейните плодове се използват във фармацевтичната промишленост за производство на лечебни таблетки. Тя се явява източник на безвреден за здравето на човека хранителен оцветител. Също така представлява интерес като медоносно и декоративно растение.

Плодовете на аронията са близки по биохимичен състав до тези на останалите ягодоплодни култури. Съдържанието на тегловно сухо вещество в плодовете е в границите от 17 до 26%, въглехидратите са 7-13%, като преобладаващо е количеството на монозахаридите, органичните киселини - 0,7–1,3% и пектин — 0,63–0,75%. По-високо е съдържанието на дъбилни вещества — 0,60%, които при съхранение намаляват до 0,35%, на което се дължи силно стипчивия вкус на пресните плодове. По съдържание на витамин Р (2200 до 4000 mg/%) плодовете на аронията превъзхождат всички останали плодове. Сравнително високо е и съдържанието на витамин С (60–70 mg/%) и Е (0,50–0,80 mg/%). От останалите витамини и биологично активни съединения в плодовете на аронията се съдържат още: витамин B_2 - 0,065–0,17 mg/%, витамин РР - 0,60–0,80 mg/%, фолиева киселина - до 0,1 mg/%, катехини - до 660 mg/%, токофероли: 2,5–3,2 mg/% и други.

Съдържанието на антоциани се движи от 420–581 mg/%. Именно антоцианите предпазват от увреждане на кръвоносните съдове, кръвта и черния дроб и имат и тонизиращо действие.

Аронията почти няма съперник по съдържание на полифенолни съединения сред плодовите растения. Именно заради това те се препоръчват за лечение на хипертония, атеросклероза, капиляротоксикози, бъбречни възпаления, при някои лъчеви заболявания и нарушение на нервната система. Те възбуждат апетита, увеличават киселинността и силата на стомашния сок и затова са особено полезни при хора, страдащи от гастрит с понижена киселинност, но са противопоказни при гастрити с повишена киселинност.

Фенолните съединения, съдържащи се в плодовете на аронията, повишават съсирването на кръвта, поради което не се препоръчват на болни със склонност към тромбози, тромбофлебити и хора с повишен протромбинов индекс на кръвта. През последните години обаче съществуват изследвания, според които това влияние зависи от дозите и продължителността на употребените препарати от арония. Някои считат, че в умерени дози аронията не повишава, а дори малко понижава съсирващата способност на кръвта.

Ботанически и биологични особености

Aronia melanocarpa е многогодишен листопаден храст, който достига височина 2,5–3 м, възможно е да се формира и като дърво- при подложка офика (най-често), планински лимон, глог. Образува многобройни издънки, оформящи се в основни стъбла, които при благоприятни условия могат да достигнат 40–60 броя. Израстват от коренището и от пъпки, разположени в основата на стъблата. През първите 3–4 години след засаждането аронията расте бавно и храстът е прибран. След четвъртата–петата година храстите се сгъстяват, като се образуват нови издънки, клони и клончета.

Кореновата система на аронията е плитко разположена, което е една от главните причини за лошото понасяне на горещините и засушаванията.

Тя се състои от скелетни корени с хоризонтално и вертикално направление. Корените от първи и втори порядък имат голямо количество влакнести коренчета и коренови власинки. Основната маса корени (85–90%) се залага на дълбочина 0–25 см. В повърхностния слой 0–10 см се намират повече от 40% от тях. По-голямата част се разполагат под храста и само 15% излизат извън проекцията на короната.

Листата приличат на вишневите. Прости, целокрайни, ситноназъбени, широкоовални, елипсовидни. Дълги до 6–7 см и широки до 4–5 см. В основата на дръжката имат по два прилистника. Те са тъмнозелени и с лъскавина, като през есента променят цвета си в оранжево-червен. Това придава на растенията голяма декоративна стойност.

Пъпките са вегетативни и смесени (плодни), а в основата на стъблата има и спящи. Вегетативните пъпки са по-дребни, заострени, удължени и прилегнали към клоните. Плодните пъпки са по-големи, с по-заоблен връх. Те са разположени по върхните части на клоните и разклоненията им от различен порядък. От тях израства къса клонка с няколко листа, а на върха се образува чадъресто съцветие. Цветовете са двуполови, бели, малки, с диаметър 10–12 мм, и красиви, разположени по 15–20 върху сравнително сбити щитовидни съцветия. Те имат по 5 венчелистчета, 5 чашелистчета, 8–20 (8–23) тичинки и 1 стълбче с близалце. Самоплодността е висока, процентът на завръзите е над 80–90%.

В повечето райони цъфтежът започва в началото на май, когато опасността от пролетни слани е преминала. Той продължава около 14–20 дни. В зависимост от района плодовете зреят от средата до края на август. Узряват доста дружно, не окапват и продължително време запазват свежестта си. Могат да се берат 7–10 дни след узряване.

Плодовете са дребни — 0,6–1,5 г — със заоблена форма, черни, с лъскавина и лек сивкав налеп. Всеки плод съдържа средно до 5 семенца. Плодовото месо е зеленикаво, не е много сочно, с тръпчив вкус. При благоприятни условия на отглеждане аронията плододава редовно и обилно. От един храст се набират до 2–6 кг плодове, а понякога и до 10–15 кг. Най-едри плодове се получават от 3–6-годишните клони. Върху застарелите се образуват по-малко смесени пъпки и по-дребни плодове. Тази особеност се има предвид резитбата.

Изисквания към климатични и почвени условия и сортов състав

Аронията е овощен вид с голяма екологична пластичност и може да се отглежда в много райони на страната. При нашите климатични условия няма опасност от повреди на цветовете и завръзите от късни пролетни студове и слани.

Най-подходящи за нея са свежите и със среден механичен състав почви, сравнително плодородни или наторени с органични и минерални торове, умерено до слабо кисели или с неутрална реакция. Неподходящи за отглеждане са каменистите, много тежките, заблатени и засолени почви.

Плитко разположената коренова система, както и по-късното зреене на плодовете, определят нейната голяма взискателност към почвената и въздушна влажност. Там, където валежите са по-малко от 650–700 мм годишно и ако почвата е лека, а въздушната влажност през юли и август е ниска, аронията не може да бъде отглеждана успешно без напояване.

Аронията е студоустойчива, като понася зимни студове до -30°C. Почти не страда от пролетни студове и слани.

Растението може да се развива и плододава и при 1000–1200 м надморско равнище. Аронията е светолюбива култура и не понася засенчване. Тъй като при силно сгъстяване на клоните плододаването се измества по периферията, добивът намалява.

Кратка характеристика на най-разпространените сортове в света:

Семенна форма арония

Храстът е средновисок, до 2 м, и средно разклонен. Листата са тъмнозелени, овални, през есента се променят в огненожълти. Щитовидните гроздчета са съставени от 19 броя плодчета, като варират от 15 до 27. Плодовете са едри, със средно тегло 0,86 г; някои достигат и до 1–1,2 г. Те са черни, покрити с восъчен налеп, изравнени по големина, зреят дружно и не окапват дълго време. Плодовете са с универсално предназначение.

Растенията започват вегетацията в края на март и началото на април. Появата на щитовидните съцветия е към 15 април. Цъфтежът настъпва около 30 април, масовият е на 9 май, а краят е на 21 май. Зреенето на плодовете е с начална дата 19 август, а масовото е на 23 август. Листопадът започва на 15 октомври. Средната продължителност на вегетационния период е 195 дни.

Семенната форма е студоустойчива. Растенията са относително устойчиви към болести и неприятели. Химическият състав на плодовете е: 27% сухо вещество, 9,40% захари, 1,33% органични киселини и 13 mg витамин С.

Viking

Храстът е среднорастящ и висок, 1,5–2,5 м. Листата са тъмнозелени, овални, по края слабо назъбени, през есента придобиват пурпурна окраска. Щитовидните съцветия са съставени от 10–20 цвята.

Плодовете зреят през август и септември; те са едри, 0,9–1,5 г, с размери 12–16 мм, черни, с тъмносин оттенък, лъскави, с плоско закръглена форма. Плодовете са подходящи за технологична преработка. Сортът е взискателен към влажността на почвата, особено в сухо лято.

Hugin

Храстът е нисък до средно-висок (0,8–1,5 м), короната е закръглена. Листата са тъмнозелени, с лъскавина, по-дребни и овално-ланцетни. Щитовидните съцветия са рехави, но красиви. Плодовете са дребни (0,4–0,7 г), с размери 6–7 мм. Черни, с пурпурен оттенък. Зреят през септември. През есента растенията изглеждат много ефектно, придобиват ярко червено оцветяване. Сортът не понася силна резитба.

Nero

Храстът е висок (1,5–3 м), короната е компактна и напомня тази на ваза. Листата са тъмнозелени, овални, през есента стават тъмночервени. Сортът цъфти през месец май. Щитовидните съцветия са много красиви, образувани от бели цветове с червени тичинки. Плодовете зреят през месец август. Те са едри (1–1,5 г), с размери 12 мм, тъмновиолетови, закръглени, сочни и ароматни. Отличават се с високо съдържание на витамин С и антиоксиданти. Освен за плододаване, растенията са много подходящи и за декоративно озеленяване. Сортът не е много взискателен към почвените условия. Той е устойчив на студ, болести и неприятели.

Aron

Храстът е средно висок (1,5–2 м), короната е компактна. Листата са тъмнозелени и овални. Щитовидните съцветия са много красиви. Плодовете са едри (1–1,5 г), с размери 10 мм, кълбовидни, тъмносиньо-виолетови и вкусни. През есента листата придобиват красива червена окраска. Идеални за озеленяване на градини и производствени насаждения. Сортът е устойчив на студ, болести и неприятели.

Създаване на насаждения и отглеждане на арония

Изборът на площи за засаждане на аронията трябва да бъде съобразен с изискванията на растението. Неподходящи са ниските, затворени котловинни полета, както и много топлите и сухи склонове. Най-подходящи са високите полета в припланинските и планински райони. Предпочитат се местата в средната и основната част на склоновете, със северно-северозападно и североизточно изложение. Желателно е да се избират поливни площи, но могат да се създават насаждения и в райони, където падат над 750 мм валежи годишно. При изграждане на промишлени насаждения наклонът на площта не трябва да бъде по-голям от 10–12°.

От разпространените у нас почвени типове подходящи са алувиално-ливадните, делувиално-ливадните и ливадно-канелените. Може да се отглежда и на канелено-горски и сиви горски почви с проницаем подорен хоризонт. На тежки, студени, избити почви и на такива с плитък глеев слой или високо ниво на подпочвени води растежът е много слаб, а плододаването — незадоволително. Неподходящи са също силно киселите и алкалните почви. Задължително условие при изграждането на промишлени насаждения е площите да бъдат чисти от многогодишни плевели.

Най-подходящите предшественици са фуражните, житните или бобови култури, отглеждани 2–3 години преди засаждане на аронията. Предпочитани са детелина, люцерна, естествените и изкуствените ливади, разорани най-малко 1 година преди засаждане, както и някои окопни култури и зеленчуци. Неподходящи са всички овощни видове, защото имат общи болести с аронията.

Предпосадъчната обработка включва основно или текущо подравняване, в зависимост от релефа на терена. Почвите с мощен хумусен хоризонт над 40 см се риголват на дълбочина 45–50 см. По-плитките почви, като сивите горски, се орат на 25–30 см с плуг, снабден с продълбочител за разрохкване на подорния хоризонт.

Предпосадъчното торене е с 4–5 тона/декар органичен тор. Най-добре е да се направи преди засяване на предшественика или преди основната обработка, а след нея се тори с 80–100 кг/декар суперфосфат и 25–30 кг/декар калиев сулфат. Торовете се заорават на дълбочина 20–25 см. До засаждане на аронията площта се обработва още 1–2 пъти, маркира се и растенията се засаждат. Когато няма възможност да се тори цялата площ, в посадъчните ямки се поставят 5–6 кг органичен тор, 0,100–0,150 кг суперфосфат и 0,025–0,030 кг калиев сулфат, смесени с почва.

Оптималният срок за засаждане е от втората половина на октомври до средата на ноември. То може да се извърши и в края на зимата или рано през пролетта, но преди да е започнала вегетацията. Най-подходящи разстояния за засаждане на аронията са 3–3,5 м между редовете и 2–2,5 м вътре в реда. Растенията се засаждат в бразди с дълбочина 20–30 см или в ямки с размери 40 на 40 см. Кореновата шийка на растенията трябва да бъде близо до почвената повърхност. След засаждането около растенията се притъпква и се полива с вода. Съкращаване се допуска само ако растенията са по-високи от 90 см.

Първата обработка се извършва през пролетта с фреза или култиватор. В реда се окопава 2–3 пъти на ръка, за да се унищожат плевелите. До края на вегетацията междуредията се обработват 4–5 пъти, предимно с култиватор. На дълбочина 8–10 см последната обработка се прави с култиватор или дискова брана. Не трябва да се оре, тъй като се повреждат плитко разположените корени. Изключение се прави само при внасяне на торове през есента, и то през 2–3 години, но на разстояние 50–60 см от растенията.

В младите неплододаващи насаждения се внася всяка година от 9 до 12 кг на декар азот. Половината се тори рано на пролет, а другата — във фазата на усилен растеж на издънките през май–юни.

През вегетацията е необходимо да се извършват по-чести и по-плитки обработки при поддържане на почвената повърхност чиста от плевели. Така се създават благоприятни условия за растеж и развитие на растенията. За унищожаване на плевелите се осъществяват 4–5 обработки на дълбо-

чина 8–10 см: в междуредието и 4–5 см вътре в реда. Първата е рано напролет, втората през май, третата през юни, четвъртата през юли и петата след беритбата. През 2–3 години се прави оран на 16–18 см за заораване на органичните и минералните торове.

За унищожаване на плевелите може да се използват и почвени хербициди, като Стомп Аква (250-300 мл/дка), внесени рано напролет след обработка на почвата. На площи, заплевелени с едногодишни и многогодишни плевели, се пръска с хербицидите Фузилат Форте 150 ЕК (80–250 мл/дка) или Ажил 100 ЕК (150–200 мл/дка) във фаза 3–5 листа на плевелите или при височина 10–20 см.

Ако не желаете междуредията да са под формата на черна угар, може да затревите площта с тревни смески. Това става при първото затопляне на времето, след като сте наторили с оборски и минерални торове. Може да се използвате следните смески в следното съотношение за 1 декар: червена детелина (1,6 кг семена) и тимотейка (1 кг); червена детелина (1,5 кг) и ежова главица (1,4 кг); червена детелина (1-1,2 кг), тимотейка (0,6 кг) и френски райграс (0,7 кг); червена детелина (1,5 кг), италиански райграс (1 кг) и тимотейка (0,6 кг).

Затревените градини се косят 3-4 пъти през годината.

Плододаващите растения се подхранват с амониева селитра по 7–10 кг/дка 3 пъти: рано през пролетта, след цъфтежа и при наедряване на плодовете. Фосфорни и калиеви торове се внасят на дълбочина 16–18 см през 2–3 години в доза 9–12 кг/дка активно вещество.

При недостатъчно валежи в края на май и началото на юни се извършват 1–2 поливки. През юли и август, за поддържане на необходимата почвена влажност 70% от ППВ, се полива 3–4 пъти месечно с по 9–10 л вода на растение.

Аронията се прорежда през няколко години. Храстите се формират през първите 4–5 години. Всяка година се оставят по 5–7 издънки с оглед към 5-та година да достигнат 25–35 броя. Избират се най-добре развитите и заемащи правилно положение в храста, който в никакъв не трябва да се съкращават, за да не се сгъсти прекомерно короната. Излишните и слаби издънки се съкращават до основите. През периода на плододаване се премахват само най-слабо продутивните, застарели, счупени и неравномерно разположени основни клони, а на тяхно място се оставят нови. Препоръчва се на по-старите храсти – 12-14 годишни да се извършва резитба периодично веднъж на 3-4 години. Основно правило при резитбата е да се подобри светлинния режим в храста.